
KODEKS ETIKE

UDRUŽENJA PSIHOLOGA CRNE GORE

2017

I PREAMBULA

Psiholozi¹ usvajaju i kontinuirano obogaćuju korpus valjanog i pouzdanog znanja, zasnovanog na istraživanju, i primjenjuju ovo znanje na psihološke procese i ljudsko ponašanje u različitim kontekstima. Čineći to, psiholozi obavljaju mnoge poslove i uloge u oblastima kao što su obrazovanje, istraživanje, procjenjivanje, terapija, savjetovanje, ekspertiza i slično, brinući pri tome o etičkoj strani primjene naučnog znanja i metoda.

Psiholozi su lica sa univerzitetskom diplomom psihologa, stečenom na zakonski propisan način. Stalni stručni razvoj i usavršavanje je uslov kvalitetnog i etičkog rada psihologa.

Psiholozi nastoje da pomognu javnosti da prosuđuje i odlučuje o ljudskom ponašanju na informisan način, i teže da takvo svoje privilegovano znanje stave u funkciju unapređenja uslova za život pojedinca i društva u cjelini.

Nastojeći da u skladu sa rečenim, i u uslovima stalnih i intenzivnih društvenih promjena, kontinuirano osigurava visoke standarde stručnog rada psihologa, *Udruženje psihologa Crne Gore*(UPCG) usvaja ovaj *Kodeks etike* (u daljem tekstu: Kodeks) kao zajednički sistem vrijednosti kojima se rukovodi i kojih se pridržava psiholog u svom stručnom radu i svim situacijama sa kojima se susreće radeći.

Standardi koje sadrži ovaj Kodeks nijesu nepromjenjivi. Stalan rast svijesti o sve složenijim etičkim zahtjevima vremena u kojem čovjek danas egzistira je odgovornost psihologa, te je on pozvan da stalno prati, preispituje i unapređuje etičke standarde u svom radu. Odbor za etička pitanja UPCG će periodično (barem svake druge godine) razmatrati potrebe za izmjenama ovog Kodeksa.

Etički standardi ovog Kodeksa se primjenjuju u svim oblastima rada psihologa i svim njegovim ulogama, odnosno u svim situacijama sa kojima se susreće.

Članovi UPCG svjesni su problema s kojima se suočava čovječanstvo: ekološke krize, zabrinjavajući uslovi života u biosferi, kao i drugi nepovoljni trendovi razvoja na našoj planeti. Polazeći od toga, preuzimaju dio odgovornosti koju dijele sve nauke i humanističke discipline u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja i očuvanja prirode i života na Zemlji.

S Kodeksom treba da su upoznati studenti psihologije, kao i svi psiholozi koji rade na teritoriji Crne Gore. Bez obzira jesu li članovi UPCG ili nijesu, oni moraju znati da se ovaj Kodeks

---

¹ Izrazi koji se u ovom tekstu koriste za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju iste izraze u ženskom rodu.

odnosi i na njih, a u interesu zaštite struke i ljudi sa kojima psiholog radi. Nepoznavanje ili nerazumijevanje etičkih standarda ne opravdava neetično ponašanje psihologa.

Kodeks se zasniva i u skladu je sa sljedećim etičkim principima, među kojima postoji visok stepen uzajamne zavisnosti.

II ETIČKI PRINCIPI²

---

1. Poštovanje i uvažavanje prava i dostojanstva osobe

Psiholozi iskazuju primjereno poštovanje i unapređuju razvoj osnovnih prava, dostojanstva i vrijednosti svih ljudi. Uvažavaju prava pojedinaca na privatnost, povjerljivost, samoodređenje i autonomiju, u skladu sa drugim profesionalnim obavezama psihologa i u skladu sa zakonom.

2. Kompetentnost

Psiholozi nastoje da obezbijede i održe visoke standarde kompetencijau svom radu. Svjesni su granica svojih pojedinačnih kompetencija, kao i granica vlastite stručnosti. Pružaju samo one usluge i služe se samo onim tehnikama za koje su kvalifikovani obrazovanjem ili iskustvom.

3. Odgovornost

Psiholozi su svjesni stručne i naučne odgovornosti prema svojim korisnicima usluga (u daljem tekstu klijenti³), prema zajednici i društvu u kojemu rade i žive. Psiholozi izbjegavaju da nanose štetu i odgovorni su za vlastito djelovanje, jamčeći, u najvećoj mogućoj mjeri, da njihove usluge ne budu zloupotrebijene.

4. Integritet

Psiholozi nastoje da promovišu integritet u nauci, nastavi i u psihološkoj praksi. U ovim djelatnostima psiholozi su poštteni, pravični i uvažavaju druge. Nastoje da objasne relevantnim stranama uloge koje obavljaju i da na odgovarajući način funkcionišu u odnosu na ove uloge.

---

² Preuzeto i prevedno iz *Meta-Code of Etics* (usvojen na Generalnoj skupštini Evropske federacije udruženja psihologa - EFPA, Granada, 2005)

³ Pojam 'klijent' odnosi se na bilo koju osobu, pacijenta, osobu u međuzavisnom odnosu ili u organizaciji sa kojom psiholozi imaju profesionalni odnos, uključujući i indirektni odnos (definicija prema *Meta-Code of Etics*).

III ETIČKI STANDARDI

A. OPŠTI STANDARDI⁴

Primjena Kodeksa etike

Član 1

1.1. Kodeks se odnosi samo na profesionalne aktivnosti psihologa. Kodeks se ne odnosi na druge aktivnosti koje se ne poklapaju s profesionalnom ulogom psihologa.

1.2. Psiholog je dužan da stalno unapređuje i održava visoke standarde kvaliteta svog stručnog i naučnog rada, pridržavajući se pri tome standarda ovog Kodeksa.

1.3. Osim Preambule i Etičkih principa, Kodeks sadrži opšte standarde (a) i specifične standarde: (b) mjerenje i evaluacija; (c) zaštita tajne i privatnosti; (d) istraživanja i naučni rad; (e) obrazovanje psihologa; (f) oglašavanje i nastupi u javnosti; (g) savjetovanje i tretmani; (h) rješavanje etičkih pitanja; kao i Završne odredbe.

Odnosi prema stručnom i naučnom radu

Član 2

2.1. Psiholog pruža usluge dijagnostikovanja, terapijskog rada, istraživanja, supervizija, savjetovanja i ostale psihološke usluge isključivo u kontekstu stručnih i naučnih odnosa ili uloga.

2.2. Psiholog nastoji da u najvećoj mogućoj mjeri održava objektivnost i nepristrasnost svoje struke i nauke.

2.3. Psiholog samostalno obavlja samo one poslove za koje je stekao stručne kvalifikacije.

Opisivanje prirode i rezultata psiholoških usluga

Član 3

3.1. Pri pružanju profesionalnih usluga pojedincima, grupama ili organizacijama, psiholog je obavezan da prilagodi jezik i termine tako da ih isti razumiju. Psiholog ih mora unaprijed informisati o prirodi svojih usluga, dati im odgovarajuće podatke nakon pruženih usluga i obrazložiti eventualne rezultate i istaći zaključke.

---

⁴ Prilikom definisanja Opštih standarda korišćeni su tekstovi drugih kodeksa etike: Kodeks etike psihološke djelatnosti (Hrvatska psihološka komora, 2004), Kodeks etike psihologa Srbije (Društvo psihologa Srbije, 2000), Etički kodeks Društva psihologa u Federaciji Bosne i Hercegovine (2008), kao i Meta-Code of Ethics (EFPA - Evropske federacije udruženja psihologa, 2005).

3.2. Ukoliko je psiholog zakonima ili nekim drugim propisima organizacije spriječen da da gore navedene podatke određenim pojedincima ili grupama, to im unaprijed daje do znanja.

Upoznavanje klijenta s rezultatima psihološke procjene

Član 4

4.1. Na zahtjev klijenta, psiholog je dužan da ga upozna sa rezultatima procjene njegovog psihičkog stanja.

4.2. Izuzetno, ako psiholog ocijeni da bi upoznavanjem klijenta s procjenom njegovog psihičkog stanja, istog doveo u teže psihičko stanje ili ocijeni da bi nastale štetne posljedice po klijenta, odnosno po druge osobe iz njegove okoline, psiholog može klijenta upoznati samo sa djelimičnim rezultatima ili mu uskratiti informaciju i zatražiti od nadležnih tijela, odnosno stručnjaka, da preduzmu potrebne mjere za rješavanje ocijenjene situacije.

Kvalitet odnosa psihologa s klijentima

Član 5

5.1. Psiholog nastoji da primijeni svoja stručna znanja u cilju dobrobiti klijenta, poštujući istovremeno njegovo dostojanstvo. Kao i klijent, i psiholog je ličnost. Stoga, psiholog ima na umu da i on, kao ličnost, može biti izvor i stručno i etički neopravdanih postupaka.

5.2. Psiholog se ne smije ponašati na načine koji bi mogli ugroziti njegove klijente. Psiholog ih ni u kojem slučaju neće podcjenjivati ili ponižavati i nastoji da svede na najmanju moguću mjeru traume, tamo gdje se one mogu predvidjeti ili kada su neizbježne.

5.3. U profesionalnom radu i ostalim djelatnostima koje dotiču profesionalnu ulogu psihologa, psiholog ne smije na bilo koji način seksualno ugrožavati klijenta ili stupati u seksualne odnose s klijentom.

Lični problemi psihologa i pružanje profesionalnih usluga

Član 6

6.1. Znajući da njegovi lični problemi i vlastiti sukobi mogu uticati na profesionalnu efikasnost, psiholog je dužan da se suzdrži od bilo kakvih aktivnosti koje bi mogle da imaju bilo koje negativne posljedice na učenike, studente, učesnike u istraživanjima, klijente, kolege ili druge osobe s kojima dolazi u kontakt.

6.2. Psiholog je svjestan vlastitih problema i dužan je da odmah potražiti pomoć u cilju spriječavanja eventualnih problema u vlastitom profesionalnom radu.

6.3. Psiholog mora biti svjestan svojih ličnih i profesionalnih granica i mora zatražiti profesionalni savjet i podršku u situacijama koje doživljava kao teške (sindrom sagorijevanja, manjak ličnih kompetencija, aktuelno zdravstveno stanje i slično). teškim situacijama.

6.4. Ako psiholog procijeni da zbog ličnih problema nije u mogućnosti da obavlja svoju stručnu djelatnost, on je dužan da je privremeno ograniči ili, za neko vrijeme, odnosno zauvijek prestane da radi sa klijentima.

6.5. Psiholog je dužan daima dobar uvid u sebe, te stoga da uzme u obzir dobronamjerno ukazivanje kolega na njegove smanjene radne kompetencije.

Zloupotreba uticaja i rada psihologa

Član 7

7.1. Psiholog je svjestan da u njegovom odnosu sa klijentom postoji razlika u moći (psihološkoj, institucionalnoj i dr.) i dužan je da izbjegava sve aktivnosti i postupke koji bi mogli dovesti do zloupotrebe moći prema klijentu.

7.2. Psiholog je svjestan da njegov stručni i naučni stav mogu da utičuna život drugih ljudi, pa moraju biti krajnje oprezni da se njihova uloga ne bi na bilo koji način zloupotrijebila.

7.3. Psiholog ne učestvuje u stručnim aktivnostima kada se može pretpostaviti da bi se njihove vještine ili dobijeni podaci mogli krivo koristiti, osim ako za to ne postoje predviđeni korektivni mehanizmi.

7.4. Psiholog ne učestvuje u aktivnostima koje su usmjerene na manipulaciji pojedinaca, grupa ili javnog mnijenja, a u službi su promocije nečije društvene moći.

7.5. Ako psiholog uoči zloupotrebu ili pogrešnu interpretaciju rezultata vlastitog rada, dužan je da preduzme odgovarajuće korake da ispravi ili na najmanju moguću mjeru svede ovakve zloupotrebe ili pogrešne interpretacije.

Višestruki odnosi

Član 8

8.1. U mnogim zajednicama i situacijama psiholog ne može izbjeći i druge kontakte s osobama s kojima je inače u profesionalnom odnosu (klijenti, studenti, učenici, ispitanici, prijatelji, rođaci). Psiholog treba uvijek da bude dovoljno osjetljiv i oprezan da ove druge vrste odnosa nemaju moguće negativne posljedice na te osobe. Psiholog izbjegava ovakve odnose ako pretpostavlja da oni mogu uticati na njegovu objektivnost ili da mogu ometati djelotvornost njegove profesionalne uloge. U skladu s tim, psiholog izbjegava preuzimanje

profesionalnih obaveza u situacijama kada već postojeći odnosi predstavljaju rizik, tj. mogu se negativno odraziti na dotičnu osobu.

8.2. Kada psiholog uoči da se zbog prethodno nepredvidivih razloga stvaraju potencijalno neprihvatljivi višestruki odnosi, on ih nastoji razriješiti u najboljem interesu uključene osobe i uz najveću saglasnost svojim Kodeksom.

Naplaćivanje psiholoških usluga

Član 9

9.1. Osnovni preduslov za naplaćivanje usluga je zakonski registrovana djelatnost psihologa. Psiholog može naplaćivati svoje usluge na način i u skladu s odgovarajućim propisima.

9.2. O iznosu nadoknade za usluge, psiholog obavještava klijenta na početku profesionalnog odnosa.

9.3. U svojim izvještajima klijentima, o izvorima finansiranja istraživačkih projekata i slično, psiholog će ispravno i precizno navesti prirodu i sadržaj usluga ili istraživanja, iznose nadoknada, te tamo gdje je to potrebno navesti nalaze, tj. rezultate svoga rada.

Dokumentacija o stručnom ili naučnom radu

Član 10

10.1. Psiholog je obavezan da uredno i u skladu s propisima čuva dokumentaciju o vlastitom stručnom ili naučnom radu, u cilju olakšavanja kasnijeg rada sebi ili drugim kolegama, u cilju olakšanja uvida u rezultate rada, te zadovoljavanja institucionalnih ili zakonskih propisa.

Psiholog je odgovoran za organizovanje i čuvanje dokumentacije prema pravilima struke

---

B. MJERENJE I EVALUACIJA

Evaluacija i dijagnostikovanje u profesionalnom kontekstu

Član 11

11.1. Psihološka mjerenja, stručne preporuke, izvještaji, kao i psihološka evaluacija i dijagnostika, moraju biti zasnovani na valjanim postupcima i tehnikama, koje daju potrebne i dodatne podatke za interpretaciju i u skladu su s namjenom za koju se koriste.

Kompetentnost i korištenje mjernih postupaka

Član 12

12.1. Psiholog koji razvija, primjenjuje, boduje, interpretira ili koristi psihološke mjerne postupke, mora to da čini na način koji je u skladu s namjenom i potrebama istraživanja ili pružanja usluga.

12.2. Psiholog mora biti upoznat s mjernim karakteristikama korišćenih postupaka, kao i sa tehnikama primjene.

12.3. Psiholog mora biti svjestan ograničenja i nepreciznosti koje su sadržane u dijagnozama, mišljenjima ili predviđanjima, koja se odnose na individualna i grupna mjerenja. Mora biti osjetljiv na pogrešno korišćenje psiholoških mjernih postupaka i krivo interpretiranje rezultata mjerenja, te je stoga dužan da preduzme odgovarajuće mjere da spriječi takvo postupanje.

12.4. Psiholog ne smije dati na uvid rezultate psiholoških mjerenja osobama koje nijesu kvalifikovane za korišćenje takvih informacija.

Korišćenje neodgovarajućih, zastarjelih i pretjerano korišćenih mjernih postupaka

Član 13

13.1. Psiholog neće donositi stručne procjene i odluke na temelju zastarjelih i pretjerano korišćenih mjernih instrumenata, onih testova za koje nijesu poznate mjerne karakteristike, kao ni testova koji nijesu standardizirani i normirani na adekvatnim populacijama.

Pružanje usluga testiranja

Član 14

14.1. Psiholog koji pruža usluge psiholoških mjerenja drugim strukama, dužan je da precizno opiše namjenu, valjanost, pouzdanost, norme i postupke mjerenja.

14. 2. Psiholog mora biti upoznat sa svrhom za koju će se rezultati njihovih mjerenja koristiti, te u skladu s time i prilagođavati svoje postupanje i interpretiranje rezultata.

14.3. Psiholog je odgovoran za odgovarajuću primjenu, interpretaciju i korišćenje mjernih postupaka.

Osiguravanje sigurnosti testova

Član 15

15.1. Psiholog je u obavezi da obezbjeđuje integritet i sigurnost testova i drugih psiholoških mjernih postupaka čuvajući ih na načine koji će onemogućiti kršenje načela o korišćenju testova datih u ovom Kodeksu.

15.2. Psiholog nastoji da spriječi korišćenje psiholoških mjernih postupaka od strane nekvalifikovanih osoba.

C. ZAŠTITA TAJNE I PRIVATNOSTI

Saglasnost za prikupljanje podataka

Član 16

16.1. Pri preuzimanju poslova, psiholog nastoji da sa pojedincima ili organizacijama, s kojima stupa u profesionalni odnos, razmotri prirodu podataka koje će prikupiti, kao i moguće korišćenje, zloupotrebu i zaštitu tih podataka. Za svako prikupljanje podataka mora se dobiti saglasnost uključenih osoba.

16.2. Za svako prikupljanje podataka mora se dobiti saglasnost u pismenoj formi od strane osoba koje od koje se prikupljaju podaci, a na osnovu prethodne informisanosti te osobe i principa dobrovoljnosti.

16.3. Za osobe koje nijesu sposobne da daju informisani pristinak, on se mora potražiti od strane dogovornog člana porodice ili određenog zakonskog zastupnika.

Čuvanje tajnosti podataka

Član 17

17.1. Primarni zadatak psihologa je da u svojim profesionalnim odnosima poštuje prava osoba na vlastite tajne i intimu, na povjerljivost, i zato je dužan da poduzme nužne mjere opreza da ovaj aspekt odnosa ni sa čim ne bude povrijeđen. U pismenim ili usmenim izvještajima, konsultacijama i slično, saopštavaju se samo nužni podaci zbog kojih je profesionalni odnos i uspostavljen.

17.2. Povjerljive podatke o subjektima vlastitih istraživanja, o svojim savjetodavnim ili kliničkim odnosima, podatke o klijentima, organizacijama, učenicima ili studentima, psiholog može davati samo i isključivo uz pristanak uključenih osoba.

17.3. Psiholog uvažava standarde svoje struke i ovog Kodeksa i ne obavezuju ga nalozi niti jednog drugog autoriteta (pojedince ili ustanove) ukoliko se kose sa strukom ili Kodeksom.

D. ISTRAŽIVANJA I NAUČNI RAD

Planiranje istraživanja

Član 18

18.1. Psiholog planira i realizuje vlastita istraživanja i izvještava o istima u skladu s poznatim standardima naučne kompetentnosti i etike istraživanja.

18.2. Psiholozi planiraju svoja istraživanja tako da se na najmanju moguću mjeru svede mogućnosti krivih interpretacija rezultata.

18.3. Pri planiranju istraživanja psiholog uvažava etičku prihvatljivost tih istraživanja u skladu s ovim Kodeksom. Ako je neki problem etički nejasan, psiholog o njemu raspravlja sa nadležnim tijelima ili Sudom časti Udruženja psihologa Crne Gore.

18.4. Psiholog preduzima odgovarajuće mjere kojima štiti prava i dobrobit subjekata, drugih osoba na koje bi istraživanje moglo uticati, kao i dobrobit životinja ako se ove koriste kao subjekti u istraživanju.

Dozvole institucija

Član 19

19.1. Prije svakog istraživanja psiholozi trebaju zatražiti i dobiti pismeno odobrenje od nadležnih institucija ili organizacija.

19.2. Psiholog pruža tačne informacije o namjeni i planiranom toku istraživanja.

19.3. Psiholog sprovodi istraživanje u skladu s dogovorenim postupkom.

Naučna odgovornost

Član 20

20.1. Psiholog sprovodi istraživanja kompetentno vodeći brigu o dostojanstvu i dobrobiti subjekata.

20.2. Psiholog je odgovoran za etičke aspekte vlastitih istraživanja ili istraživanja koja se provode pod njegovim mentorstvom ili supervizijom.

20.3. Istraživačima i njihovim asistentima dozvoljeno je izvoditi samo one zadatke za koje su kvalifikovani ili posebno obučeni.

20.4. Za svako prikupljanje podataka mora se dobiti saglasnost uključenih osoba. Za svako prikupljanje podataka mora se dobiti saglasnost u pismenoj formi od strane osoba koje podvrgavaju testiranju. Svaki pristanak mora biti informisan i dobrovoljan. Za osobe koje nijesu sposobne da daju informisani pristanak, on se mora potražiti od strane odgovornog člana porodice ili određenog zakonskog zastupnika.

20.5. Istraživanja na vulnerabilnim grupama se mogu sprovoditi samo u slučaju da se ovakvo istraživanje ne može sprovesti na drugoj grupi osoba koje su sposobne da daju informisani pristanak. Takođe je potrebno da istraživanje ne nosi veći od minimalnog rizika, kao i da su rezultati istraživanja od koristi samom ispitaniku ili grupi čiji je on reprezent.

20.6. U slučaju istraživanja specifičnih populacija, psiholog je dužan da se posavjetuje sa stručnjacima za te populacije ispitanika.

20.7. Prije samog istraživanja, psiholog je dužan da jednostavnim i razumljivim formulacijama objasni subjektima prirodu istraživanja i uzajamnih odgovornosti, osim u slučaju opažanja u prirodnim uslovima i sličnim istraživanjima.

20.8. Iako je primarna svrha naučnih istraživanja generisanje novih znanja, primljenjivih znanja, prioritet u istraživanju su korist i prava ispitivanih subjekata.

Saglasnost ispitanika

Član 21

21.1. Potencijalnim se subjektima mora ponuditi pravo da sami odluče žele li učestvovati u ispitivanju ili ne, nakon što se upoznaju s njihovim obavezama, ograničenjima, potencijalnim posljedicama i rizicima istraživanja. Psiholog je dužan da iskreno odgovara na sva pitanja koja u vezi sa planiranim istraživanjem postavljaju potencijalni subjekti.

21.2. Za osobe koje nisu u stanju preuzeti odgovornost za učestovanje u istraživanju nužno je: pružiti im odgovarajuće objašnjenje; dobiti odgovarajuću saglasnost; obezbjediti odobrenje od zakonski nadležne osobe ili institucije.

Informisanje subjekta o istraživanju

Član 22

22.1. Psiholog ne smije da netačno informiše subjekte istraživanja o prirodi i sadržaju istraživanja. Od ovoga se pravila može odstupiti isključivo u slučajevima kada ne postoje drugi načini i metode da se dođe do naučnih otkrića, a koja imaju posebnu vrijednost.

22.2. Psiholog ne smije da netačno informiše subjekte istraživanja o eventualnim neugodnim aspektima učestovanja u istraživanju, a koja bi mogla uticati na njihovu odluku da učestvuju

(npr. negativna emocionalna stanja koja mogu rezultirati iz učestvovanja u istraživanju, fizički rizici, bol ili slično).

22.3. Ukoliko postoje opravdani razlozi za nepružanja relevantnih informacija unaprijed, razlozi moraju subjektima biti objašnjeni što ranije, po mogućnosti neposredno nakon sprovedenog postupka, a svakako prije završetka cjelokupnog istraživanja.

22.4. Tokom istraživanja psiholog komunicira sa subjektima isključivo u skladu s ograničenjima nacrtava istraživanja i u skladu s ulogom savjesnog naučnika.

22.5. Nakon istraživanja, psiholog je dužan da omogući subjektima da dobiju odgovarajuće informacije o prirodi, rezultatima i zaključcima istraživanja. Psiholog nastoji da otkloniti sve nejasnoće, nedoumice ili sumnje koje možda postoje kod subjekata.

22.6. Ukoliko valjani naučni ili humani razlozi mogu opravdati uskraćivanje pružanja informacija, psiholog preduzima odgovarajuće mjere da na najmanju moguću mjeru svede eventualne rizike za subjekte.

22.7. Nakon istraživanja, psiholog je dužan da na odgovarajući način nagraditi trud koji su subjekti uložili tokom istraživanja.

Odnos prema životinjama koje se koriste u istraživanjima

Član 23

23.1. Životinje se u istraživanjima tretiraju krajnje humano, jer su nezaštićena bića koja ne mogu preuzeti odgovornost za ono što im se tokom eksperimentisanja događa.

23.2. Psiholog koji eksperimentiše sa životinjama odgovorni su za njihov tretman tokom držanja u svojim laboratorijama i dužan je da brine o njima i nadgleda njihove životne uslove. Dužan je da preduzme sve moguće mjere za uklanjanje nepovoljnih životnih uslova, infekcija, bolesti i boli.

23.3. Eksperimentalni postupci koji kod životinja izazivaju bol, stres ili deprivaciju bilo koje vrste, koriste se isključivo onda kada ne postoje drugi načini i metode da se dođe do naučnih otkrića, a koja imaju izuzetnu vrijednost. Pri tome, valja imati na umu da neke životinjske vrste manje pate od drugih, stoga treba poznavati ova obilježja pojedinih vrsta, te birati pripadnike vrste koja je otpornija na bol i neugodan tretman.

23.4. U laboratorijskim istraživanjima koristi se što je moguće manji broj eksperimentalnih životinja. Broj životinja se može značajno redukovati kvalitetnim eksperimentalnim nacrtom i odgovarajućim statističkim postupcima.

23.5. Kada je iz humanih razloga nužno terminalno spriječiti bol i patnje životinja, to se čini brzo i u skladu s provjerenim postupcima. Potrebno je poznavati odgovarajuće metode eutanazije za različite vrste.

Izveštavanje o istraživanju

Član 24

24.1. Psiholog je dužan da tačno i precizno izvijesti o rezultatima svojih istraživanja. Falsifikovanje naučnih podataka negira temeljna etička načela i smisao nauke.

24.2. Psiholog neće prikazati tuđe ideje i podatke kao svoje. Plagiranje je ekstremni oblik neetičkog odnosa prema tuđem radu.

24.3. Ako psiholog naknadno utvrdi značajnu grešku u vlastitim, već objavljenim rezultatima, on preduzima potrebne korake da ovu grešku objavi i ispravi.

24.4. Psiholog se smije pojaviti kao autor u naučnim publikacijama samo u vlastitim radovima ili kao koautor u onima u kojima je dao svoj značajan doprinos. Autorstvo odražava relativan naučni doprinos, a ne postojeći naučni, stručni ili društveni položaj. Manji se doprinos realizaciji istraživanja objavljuje u skladu s pravilima publikacije u kojoj se rad objavljuje (npr. u fusnoti ili uvodnim napomenama).

24.5. Student se pojavljuje kao prvi autor u zajedničkom radu ukoliko je ovaj uglavnom utemeljen na njegovoj magistarskoj tezi ili doktorskoj disertaciji.

24.6. Psiholog je dužan da ne objavljuje kao originalne one podatke koje su već objavljeni negdje drugdje. To ne znači da se radovi ne mogu ponovno objaviti na drugom mjestu, ali onda moraju sadržavati odgovarajuću napomenu u kojoj je navedena izvorna publikacija.

24.7. Nakon objavljivanja rezultata istraživanja, psiholog je dužan da omogući zainteresovanim naučnicima uvid u dobijene podatke. Na taj se način može izvršiti ponovna analiza i provjera izvedenih zaključaka. Pri tome je nužno zaštititi tajnost podataka o subjektima i vlastita autorska prava.

24.8. Preporučuje se petogodišnje čuvanje originalnih protokola i trajno čuvanje kompjuterske baze podataka publikovanih radova.

Izrada recenzije

Član 25

25.1. Psiholog koji dobije da recenzira istraživačke radove, prijedloge projekata, kandidature za stipendije, radna mjesta i slično, ponaša se tako da štiti tajnost podataka i autorska prava osoba čije materijale recenzira.

25.2. Psiholog je dužan da analizira i napiše recenziju u skladu sa naučnim kriterijima i dostignućima psihologije.

E. OBRAZOVANJE PSIHOLOGA

Obrazovanje i profesionalno usavršavanje psihologa

Član 26

26.1. Psiholog koji je nadležan i odgovoran za obrazovanje i profesionalni razvoj drugih psihologa nastoji da kompetentno planira obrazovne programe. Ovi programi moraju da omoguće sticanje potrebnih znanja, vještina i iskustava koja udovoljavaju zahtjevima za sticanje odgovarajućih diploma, potvrda, licenci ili drugih ciljeva kojima je program namijenjen.

26.2. Psiholog je dužan da se kontinuirano usavršava i da prati napredak u struci, a što je i obaveza prema korisnicima psiholoških usluga kako bi im uvijek mogao pružiti vrhunsku uslugu. Psiholog na najprikladniji način prati stručne rezultate svog rada.

Pružanje informacija i objektivnost pri podučavanju

Član 27

27.1. Kad je uključen kao nastavnik u obrazovni proces ili u bilo koju vrstu obuke, psiholog pruža tačne informacije utemeljene na naučnim otkrićima, i prikazuje činjenice i obrazlaže pojave s najvišim stepenom objektivnosti.

27.2. Kad je uključen kao nastavnik u obrazovanje ili kao voditelji bilo koje vrste obuke, psiholog je svjestan moći koju ima nad učenicima (studentima, polaznicima obuke, superviziranima), te izbjegava ponašanja kojima može zloupotrebiti svoj položaj, ponižavati ili na bilo koji način ugrožavati integritet i samopoštovanje učenika.

Ograničenja u procesu podučavanja

Član 28

28.1. Psiholog ne podučava za korišćenje specijalizovanih tehnika ili postupaka (poput hipnoze, biofidbeka, projektivnih tehnika i sl.) one osobe koje nemaju osnovno obrazovanje, specijalizaciju, radno iskustvo ili neki drugi dokaz stručnosti.

Oglašavanje neakademskih programa

Član 29

29.1. Psiholog je odgovoran za oglašavanje, izdavanje pisanih materijala, brošura, plakata i sl. za obrazovne programe koji ne rezultiraju stručnim profesionalnim kvalifikacijama (npr. različita predavanja, seminari). U pripremi tih programa, psiholog treba da opiše populaciju kojoj je program namijenjen, ciljeve obrazovnog programa, predavače, kao i cijenu programa.

F OGLAŠAVANJE I NASTUPI PSIHOLOGA U JAVNOSTI

Definicija javnih nastupa

Član 30

30.1. Psiholog obavlja svoje profesionalne uloge i javnim nastupima. Javnim nastupima smatraju se svi oblici plaćenih i neplaćenih oglašavanja profesionalnih usluga, izdavanje pisanih, audio ili video materijala, publikovanje u stručnim i drugim časopisima, intervjui i komentari dati u medijima, davanje stručnih mišljenja u sudskim postupcima, predavanja i recenzije.

Odgovornost za javne nastupe

Član 31.

31.1. Psiholog preuzima potpunu odgovornost za svoje javne nastupe. Ovi moraju biti u skladu s ovim Kodeksom.

31.2 U javnim nastupima psiholog ne smije da daje netačne podatke koji bi mogli zavesti primaoca informacija. Psiholog je, prije svega, dužan da da tačne podatke o: vlastitom obrazovanju, iskustvu i kompetentnosti, akademskom stepenu, publikacijama i rezultatima istraživanja, o svom profesionalnom statusu i zaposlenju, o uslugama koje pruža i o naučno ili klinički potvrđenim rezultatima pružanja tih usluga, kao i o cijenama pružanja usluga.

31.3. Koristeći svoja stručna znanja u javnim nastupima, psiholog je dužan da ih ne zloupotrebljava u političke, ideološke ili privatne svrhe.

Nastupi u medijima

Član 32

32.1. Kada nastupa ili kada komentariše neke pojave putem javnih glasila, pisanih članaka, radio ili televizijskih programa, javnih predavanja i slično, psihologi nastojda njegovi nastupi budu zasnovani na odgovarajućoj psihološkoj literaturi i praksi, kao i da iznešeni stavovi i sveukupno ponašanje budu u skladu sa ovim Kodeksom.

G. SAVJETOVANJE I TRETMANI

Strukturiranje odnosa u tretmanu

Član 33

33.1. Na početku terapijskog odnosa, psiholog obrazlaže i dogovara s klijentima tok tretmana, eventualno naplaćivanje i povjerljivost podataka.

33.2. Psiholog nastojda otvoreno odgovara na sva pitanja klijenata, kako bi se izbjegli bilo kakvi nesporazumi oko tretmana.

33.3. Kada je terapeut još uvijek edukant - specijalizant, klijenta treba upoznati i s tom činjenicom. Takođe, klijenta treba upoznati i sa supervizorom terapijskog procesa.

33.4. Psiholog može da preduzima i poslove za koje još ne posjeduje kvalifikacije ukoliko mu je obezbijeđena supervizija i odobrenje od strane drugog psihologa sa potrebnim kvalifikacijama.

Porodični i bračni tretmani

Član 34

34.1. Kada psiholog pruža usluge većem broju osoba koje su u međusobnom odnosu (npr. muž i žena, roditelji i djeca), on nastoji pojasniti: ko je klijent u tretmanu, kao i svoj odnos sa svakom osobom. Ovo pojašnjenje uključuje ulogu psihologa, kao i korišćenje dobijenih podataka.

34.2. U slučaju da je izložen sukobljenim ulogama (npr. da kao bračni savjetnik muža ili žene bude pozvan na svjedočenje u postupku razvoda braka), psiholog nastoji pojasniti svoj položaj, prilagoditi se tim ulogama, ili se iz njih povući na prikladan način.

Pružanje usluga osobama koje su već u nekom drugom tretmanu

Član 35

35.1. Pri odlučivanju o pružanju terapijskih usluga osobama koje su već u tretmanu negdje drugo, psiholog pažljivo razmatra sadržaj tretmana i potencijalnu dobrobit klijenta. Ove sadržaje raspravlja sa samim klijentom ili drugom osobom koja ga zastupa, kako bi se smanjio rizik zbunjivanja i nesporazuma. U slučaju potrebe, psiholog se savjetuje sa stručnjacima koji su takođe uključeni u terapijski proces.

Prekidanje pružanja tretmana i terapijskih usluga

Član 36

36.1. U slučajevima kada se terapijske usluge moraju prekinuti zbog razloga poput bolesti i nedostupnosti psihologa, ili pak zbog preseljenja ili finansijskih poteškoća klijenta, psiholog nastoji da planira i organizuje dalju brigu za klijenta.

H. RJEŠAVANJE ETIČKIH PITANJA U UDRUŽENJU PSIHologa CRNE GORE

Razjašnjavanje etičkih pitanja

Član 37

38.1. Kada psiholog nije siguran da li je određena situacija ili neka planirana akcija u skladu s ovim Kodeksom, dužan je da se posavjetuje s drugim psihologom koji je upoznat s etičkim pitanjima i problemima ili sa Sudom časti Udruženja.

Neformalno rješavanje etičkih problema

Član 38

39.1. Psiholog koji uočava da njegov kolega krši etičke principe profesionalnog ponašanja, dužan je da ga upozori na to i da na neformalan način pokuša da pomogne u razrješenju problema.

Prijava kršenja Kodeksa etike

Član 39

39.1. Ukoliko se očigledno kršenje Kodeksa nikako ne može razriješiti na kolegijalan i neformalan način, psiholog je dužan da izvjesti nadležne organe ili Sud časti koji preduzima potrebne mjere.

39.2. Psiholog se ne smije baviti prijavama koje imaju za cilj da nekoga povrijede ili ponize, a ne zaštititi struku.

Saradnja sa Sudom časti

Član 40

40.1. Svi psiholozi saraduju sa nadležnim organom Udruženja psihologa Crne Gore u kontroli i promociji etičkih pitanja. Odbijanje saradnje je, samo po sebi, kršenje ovog Kodeksa.

Odnosi prema drugim psiholozima

Član 41

41.1. Častan psiholog će se odnositi prema drugim psiholozima onako kako bi on želio da se odnose prema njemu.

41.2. Svojim učiteljima psiholog će iskazivati poštovanje i zahvalnost za znanje, vještine i vaspitanje koje je od njih primio.

41.3. Ako psiholog nije u mogućnosti da klijentu pruži traženu uslugu, dužan je da ga obavijesti o drugim psiholozima koji mogu da obezbijede takvu uslugu.

41.4. Ako drugi psiholog zatraži od njega stručni savjet i pomoć, pružiće mu je nesebično i prema svom najboljem znanju.

41.5. Ako psiholog uoči kršenje odredbi ovog Kodeksa od strane drugog psihologa, u obavezi je da mu ukaže na potrebu da presipita svoje postupanje. Ako ne dođe do promjene tog ponašanja, psiholog se obraća Sudu časti Udruženja. Psiholog se Sudu časti može obratiti i bez prethodnog ukazivanja na potrebu za preispitivanjem postupanja.

Odnos prema Udruženju psihologa Crne Gore

Član 42

42.1. Psiholog će Udruženje psihologa Crne Gore smatrati svojom stručnom maticom, čuvajući i promovišući ugled Udruženja, kako u struci tako i u široj javnosti.

42.2. Psiholog je dužan da poštuje opše akte i sva druga pravila Udruženja i dana vrijeme ispunjava sve obveze prema Udruženju.

42.3. Svi psiholozi saraduju sa nadležnim organom Udruženja u kontroli i promociji etičkih pitanja. Odbijanje saradnje je samo po sebi kršenje ovog Kodeksa.

IV ZAVRŠNE ODREDBE

Član 43

43.1. Poštovanje odredbi ovog Kodeksa obvezno je za sve psihologe.

43.2. Povrede i sankcije povreda ovog Kodeksa utvrdiće se opštim aktom Udruženja psihologa Crne Gore.

Podrška Udruženja psihologa Crne Gore

Član 44

44.1. Psiholog je dužan da odbije svaku stručnu radnju koja je u suprotnosti s ovim Kodeksom, a Udruženje je dužno da mu u tome pomogne svojim ugledom i pravnim sredstvima, ako se za to ukaže potreba.

Stupanje na snagu Kodeksa etike

Član 45

45.1. Kodeks etike Udruženja psihologa Crne Gore stupa na snagu danom usvajanja na Skupštini Udruženja.

45.2. Prilagođavanje ovog Kodeksa potrebama struke vršiće se prema važećim odredbama Statuta i odlukama Skupštine Udruženja psihologa Crne Gore.
